

⊕ Dit artikel is exclusief voor jou als abonnee

Afstandsmoeders

⊕ Claire moest net als duizenden andere moeders afstand doen van haar kindje in de Vroedvrouwenschool in Heerlen: 'Steeds meer dringt door welk onrecht deze vrouwen is aangedaan'

Coen Ramaer

Verslaggever Nieuwsdienst en Onderzoek

11-10-2025, 20:45

▶ Luisteren

🔗 Delen

Foto van een verloskamer in de Vroedvrouwenschool waar twee verpleegkundigen bij het bed van de kraamvrouw staan. © Tracé - Limburgs Samenlevingsarchief, fotograaf onbekend, 1953

Heerlen Duizenden vrouwen stonden onder grote druk of zelfs dwang hun kind af in tehuizen zoals

Claire (*) had er zin in, toen ze in het voorjaar van 1967 solliciteerde bij een bakker in Breda. Ze was twintig jaar jong en na een periode van veel ziek zijn was het tijd voor een nieuwe ronde met nieuwe kansen.

Door de operatie aan haar nierstenen had ze weliswaar haar baan in Rotterdam moeten opzeggen, maar dat lag inmiddels achter haar. Het enige wat nog in de weg stond tussen haar en haar nieuwe avontuur, was de bedrijfsarts. Maar dat moest goed komen. Ze kon de zomer al ruiken.

Littekens

Toen de bedrijfsarts vroeg naar het bandje om haar pols, vermoedde ze dan ook nog niets. „Kraakpols”, echode ze de woorden die ze van een eerdere arts te horen had gekregen. „Gaaf wel over”, zei ze er nog achteraan.

Zelfs toen de bedrijfsarts na nog wat checks zei dat ze zwanger was, geloofde ze hem in eerste instantie niet. Ze wees op de littekens van de operatie aan haar nierstenen waarmee ze duidelijk wilde maken dat er de afgelopen maanden geen ruimte was geweest voor spannende avonturen met mannen.

„Tja, en toch bent u zwanger”, zei de arts. En net voordat Claire de woorden ‘maar dat kan dus niet’ wilde uitspreken, dacht ze aan dat ene avontuurtje van maanden eerder dat gierend uit de klauwen was gelopen. Ze viel stil. „Maar dan ben ik al wel een heel eind”, zei ze. „Ja, ik denk een maand of acht”, kreeg ze terug.

De blik in de ogen van de bedrijfsarts liet geen ruimte voor twijfel. Opeens was de geur van de zomer ver te zoeken. Maar Claire duwde alle doembeelden weg. Deze man kon niet helemaal goed zijn. Want ze had geen noemenswaardige buik. En haar ongesteldheid bleef inderdaad al maandenlang uit, maar dat kwam door de operatie aan haar nierstenen, zoals een andere arts haar had verteld.

Ze besloot naar haar huisarts te gaan, een schat van een vent. Maar ook hij stelde binnen een mum van tijd vast dat ze zwanger was. En toen kwam de klap voor het eerst echt aan. Claire zag alles uit haar handen glijpen. Haar baantje, de kamer die ze gehuurd had, haar leven. Ze dacht aan haar ouders en hun zorgen om haar zus, die een ongeneeslijke hersentumor had en daardoor steeds vreemder gedrag begon te vertonen. En nu was zij zwanger? En zou ze binnen een maand bevallen? Bovendien: ze was nog een kind. Hoe moest zij een zoon of dochter opvoeden?

Krijgsende baby's

„Zal ik met je meegaan?”, vroeg de huisarts. Maar Claire schudde haar hoofd. Ze wilde haar ouders niet ook nog met schaamte richting de huisarts opzadelen.

Thuis begon ze meteen te huilen toen ze de boodschap deelde. Haar ouders schoten in de regelmodus en kwamen niet lang daarna met het idee om haar naar de Vroedvrouwenschool in

Heerlen te sturen. Daar zou Claire bevallen en afstand doen van het kind. In de gekte van die dagen voelde dat op een bepaalde manier als een opluchting.

Een kraamverzorgster en een verpleegkundige op een zuigelingenafdeling in de Vroedvrouwenschool © Tracé - Limburgs Samenlevingsarchief, fotoatelier Harry Grubben, 1953

De weken erna zijn voor Claire inmiddels een waas. Haar vader bracht haar weg, dat weet ze nog wel. Op de Vroedvrouwenschool kreeg ze een maatschappelijk werkster. Een lieve dame, ook dat weet ze nog. Ze herinnert zich dat ze daar maar lag, zonder dat iemand kwam vertellen wat er zou gebeuren. Dat ze beviel achter een scherm, zodat ze haar kind niet kon zien. En hoe er tijdens de bevalling niet tegen haar gepraat werd.

Ze herinnert zich ook nog het belletje naar haar moeder waarin ze vertelde dat ze een dochter had. Waarop haar moeder alleen reageerde dat ze bij terugkomst een nieuwe tas en jas zou krijgen. En dat ze van vooraf aan weer zouden beginnen.

Van de periode daarna herinnert ze vooral de krijsende baby's die ze nooit zag, maar wel hoorde. Het bankje in de Vroedvrouwenschool waar ze naartoe ging om te huilen. En vervolgens de gymles waar ze aan meedeed om niet te hoeven huilen. Terwijl ze daar aan terugdenkt, beseft ze dat dat een patroon is dat ze daarna regelmatig herhaalde in haar leven. Veel doen, altijd druk zijn, om maar niet te hoeven voelen.

Ze herinnert zich ook dat ze op de weg terug naar huis vanaf de Vroedvrouwenschool een bos bloemen voor haar ouders kocht. Om het goed te maken.

Wat ze ook zeker weet is dat er daarna nooit meer over gepraat werd. Haar broers en zussen wisten van niets. Haar ouders deden alsof. En zo bleef het een groot onuitgesproken geheim, met de jaren steeds verder verstopt achter vervagende herinneringen, maar desalniettemin altijd een even zwaar gewicht dat op haar ziel drukte. Ze vond een fantastische partner en kreeg twee nieuwe kinderen waar ze zielsveel van houdt. Maar altijd sluimerde die machteloze bezorgdheid over haar eerste kind, overal waar Claire ging.

Gedeukte droom

Toen de Vroedvrouwenschool in Heerlen in 1973 haar deuren sloot voor ongehuwde moeders, hadden daar sinds de jaren twintig zo'n 6500 vrouwen afstand gedaan van hun kind. De strenggelovige samenleving in Limburg en ook elders in Nederland zag een zwangerschap voor het huwelijk namelijk als zondig. De druk om afstand te doen was zo groot dat men ook wel spreekt van dwang.

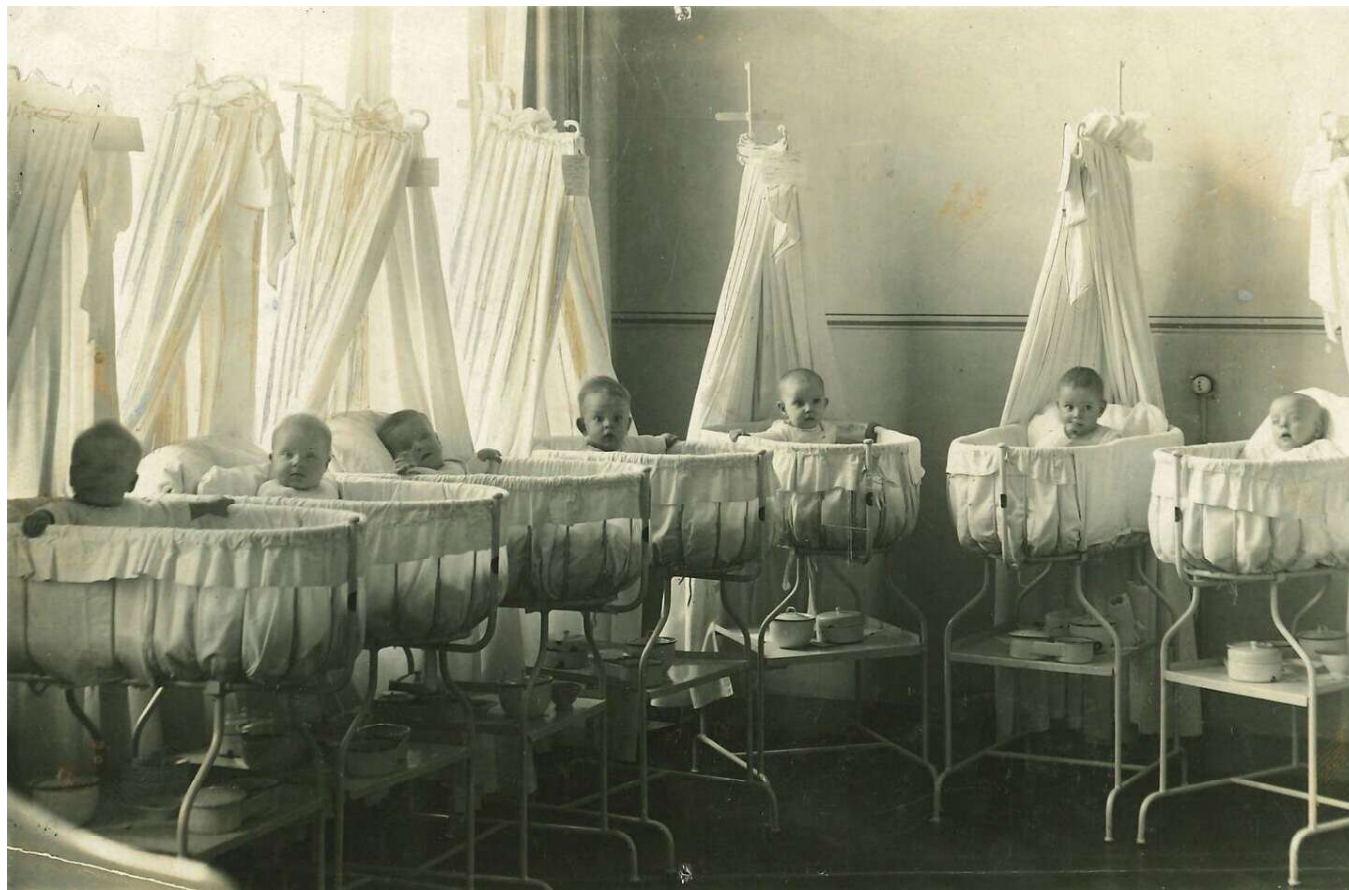
Op dit moment dringt steeds meer door wat voor onrecht die moeders is aangedaan.

Andrea Peeters

Archivaris van het Tracé – Limburgs Samenlevingsarchief in Maastricht

Annie Heuts begon als achttienjarige in 1961 met de opleiding op die school. Ze was opgegroeid op een boerderij in Brabant en wilde haar leven wijden aan het laten bloeien en groeien van planten en mensen. Zij zit vol mooie woorden en herinneringen over haar tijd in Heerlen. Daar leerde ze haar vak en vrienden voor het leven kennen. Tot op de dag van vandaag prijst ze zichzelf gelukkig omdat ze, mede dankzij de Vroedvrouwenschool, haar droom kon verwezenlijken: een eigen verloskundigenpraktijk in Meerssen waarmee ze de rest van haar leven in dienst kon stellen van groei en bloei.

De enige keer dat haar droom wankelde, was in de tijd dat ze op zaal 37 stond, de zaal waar de afstandsmoeders na hun bevalling lagen. Zij en haar collega's mochten niet te veel contact zoeken. De moeders werden van hun baby's gescheiden. En de meerderjarige moeders die geen afstand wilden doen, moesten via een aparte gang naar het zuigelingengedeelte. Zodat de net bevallen gehuwde moeders een zaal verderop hen niet hoefden te zien.

Zuigelingen van enkele maanden oud in hun wiegjes in de Vroedvrouwenschool © Tracé - Limburgs Samenlevingsarchief, fotograaf onbekend, 1925

De pijnlijkste momenten ervaarde Heuts wanneer een moeder op de verloskamer gekrijs hoorde en haar aan haar mouw trok met de vraag 'goh, was dat mijn baby?'. Ze overwoog zelfs even om te stoppen met de opleiding, en dus het najagen van haar droom. „In ieder geloof draait het om vergiffenis”, zegt ze. „En voor deze vrouwen dan opeens niet?”

Maar ze zette door, omdat ze merkte dat ze uiteindelijk meer voor deze moeders kon betekenen wanneer ze bij hen bleef dan wanneer ze zich zou terugtrekken.

Geen excuses

In de afgelopen decennia verbeterde er veel voor vrouwen die ongehuwd zwanger worden. Het gros van de bevolking ziet hen niet langer als zondig. Bovendien zorgden emancipatie en de komst van tal van sociale voorzieningen ervoor dat een moeder anno 2025 veel vrijer kan kiezen hoe ze haar kind wil opvoeden.

Toch betekent dat niet dat de geschiedenis van afstandsmoeders afgerond is. Sterker nog, de discussie over deze tijd is nog steeds volop bezig. Eerder dit jaar publiceerde een speciale onderzoekscommissie in opdracht van de overheid het rapport Schade door Schande. Een poging om de geschiedenis van afstand en adoptie in Nederland tussen 1956 en 1984 in kaart te brengen.

Er zitten heel veel elementen in deze geschiedenis waar je voor moet waken dat die terugkomen.

Barbalique Peters

Afgestane en bestuurder van Verleden in Zicht

Het demissionaire kabinet schreef vorige week een reactie op dit rapport naar de Tweede Kamer waarin het geen excuses aanbood. Wel wilde het kabinet 'naar de moeders en de afgestanen uitspreken dat de schrijnende gebeurtenissen die in dit rapport zijn beschreven niet hadden mogen plaatsvinden' en 'erkennen dat hiermee onnodig en groot leed is veroorzaakt bij de moeders'. Aangezien de onderzoekers ook kritisch zijn over de rol van verschillende (semi-)overheidsorganisaties zoals de Raad voor de Kinderbescherming en Jeugdzorg Nederland, gaat het kabinet nu met hen 'reflecteren op hun eigen rol in deze verdrietige geschiedenis'.

Pijnlijk thema

Wat misschien wel het beste illustreert hoe actueel het gesprek over afstandsmoeders is, is het feit dat het Fiom, een organisatie die zich onder andere hard maakt voor afstandsmoeders, -vaders en hun kinderen, sinds kort op zoek is naar de dossiers van acht locaties in Limburg waar ongehuwde moeders mogelijk afstand deden van hun kind. Anno 2025, ruim vijftig jaar na de sluiting van de Vroedvrouwenschool, hebben we dus nog steeds geen compleet beeld. „Ja, dat vind ik eigenlijk heel vreemd”, zegt Andrea Peeters, archivaris van het Tracé – Limburgs Samenlevingsarchief in Maastricht waar sinds de jaren negentig de archieven van de Vroedvrouwenschool liggen. „Het is gewoon ook een pijnlijk thema. En op dit moment dringt steeds meer door wat voor onrecht die moeders is aangedaan en onder wat voor dwang die stonden om afstand te doen van die kinderen.”

Fiom?

De afkorting Fiom komt oorspronkelijk van de Federatie van Instellingen voor de Ongehuwde Moeder en haar kind. Deze organisatie bestond al toen de Vroedvrouwenschool nog open was. Het doel was om afstandsmoeders bij te staan, maar er werd niet altijd geluisterd, vrouwen werden niet altijd goed geïnformeerd over keuzesopties én konden daardoor niet altijd een eigen keuze maken. Daarom bood Fiom vorig jaar 'iedereen die in het verleden niet de nodige steun heeft gekregen om bij een onbedoelde zwangerschap zelf de keuze te kunnen maken om voor het kind te zorgen' publiekelijk excuses aan.

Waar de Nederlandse samenleving na vijftig jaar langzaam tot het besef komt wat het ongehuwd zwangere vrouwen decennialang heeft aangedaan, is dat besef er bij de direct betrokkenen altijd al

geweest. Peeters, de archivaris uit Maastricht, zegt dat ze al dertig jaar lang iedere week wel door iemand gebeld wordt die op zoek is naar informatie over diens moeder of kind.

Contactherstel

„Ik maak iedere dag de impact die dit op mensen heeft gehad, mee”, zegt de Limburgse Janice Reul die namens het Fiom afgestane kinderen weer in contact brengt met hun biologische ouders.

Uiteraard alleen op verzoek van en met toestemming van de betrokken partijen.

Tien zuigelingen op een bed in de Vroedvrouwenschool. Een verloskundige ziet toe. © Tracé - Limburgs Samenlevingsarchief, fotograaf onbekend, circa 1950

Reul is met name actief in onze provincie en komt dagelijks schrijnende verhalen tegen. Sommige vrouwen die zij spreekt weten niet of ze een dochter of zoon hebben gekregen. En soms herinneren ze zich hun bevalling niet eens meer. Ook weten hun eigen kinderen soms niet dat er nog een broertje of zusje bestaat.

Veel afgestanen melden zich bij Fiom voor een zoekactie omdat ze benieuwd zijn naar hun biologische ouders en andere familieleden. Reul merkt dat het daarbij steeds vaker voorkomt dat de biologische familie is overleden waardoor contactherstel niet meer mogelijk is.

Truman Show

De Limburgse Barbalique Peters kwam ter wereld in de Vroedvrouwenschool en groeide op in een adoptiegezin. Inmiddels is zij bestuurslid van Verleden in Zicht, een organisatie die opkomt voor de belangen van afgestanen. Zij ziet dat de behoefte aan contactherstel, of op z'n minst antwoord op vragen, alleen maar lijkt te groeien nu veel afgestane kinderen de pensioenleeftijd bereiken en de tijd hebben om zichzelf vragen te stellen.

Het leven in een adoptiegezin is voor velen namelijk niet in de koude kleren gaan zitten. „Het is een soort van *Truman Show*. Vreemde mensen krijgen geen kind en dan mag jij die plaats gaan invullen. Ze veranderen je naam en vervolgens hebben ze het nooit over jouw geschiedenis. Maar je weet ergens dat je ook een ander leven had kunnen hebben.”

Wat te doen als u op zoek bent?

Heeft u vragen over uw persoonlijke geschiedenis? De drempel om op zoek te gaan kan hoog zijn. Barbalique Peters raadt afgestanen aan om contact op te nemen met [Verleden in Zicht](#) en lotgenoten op te zoeken of te luisteren naar de podcast Afgestaan. Voor afstandsmoeders is er [Stichting DNA](#).

Wilt u echt in contact komen met vroegere familieleden, dan is het [Fiom](#) de organisatie die u moet benaderen. Zij beheren de dossiers van verschillende tehuizen waar afstandsmoeders verbleven en hebben ruime ervaring met het faciliteren van contactherstel. Wel geeft het Fiom aan dat contactherstel lang niet altijd lukt of mogelijk is.

Peters legt uit dat er in heel Nederland zo'n 20.000 afstandsmoeders zijn geweest. Daar zijn net zoveel kinderen, misschien wel meer, uit voortgekomen. Een groot deel daarvan heeft een partner

gekregen en vervolgens zelf kinderen. „Als je het allemaal bij elkaar optelt en de ring een beetje uitbreidt, dan hebben echt veel mensen wel een connectie met deze geschiedenis”, zegt ze.

Peters is teleurgesteld in het onderzoek dat de overheid liet uitvoeren. Het duurde jaren, maar er ontbreken allerlei basale feiten. Zo is het volgens haar bijvoorbeeld nog steeds onduidelijk waar de overleden afgestane kinderen zijn begraven en hoeveel broers en zussen, onder wie tweelingen, gescheiden zijn geplaatst. En zij vindt de onderzoekers onvoldoende kritisch op de invoering van de Adoptiewet in 1956. „Die wet was eigenlijk het begin van alle ellende omdat het toen makkelijker werd gemaakt om te adopteren. Dat creëerde een vraag, waardoor er ook aanbod moest komen”, zegt zij. „Vóór invoering van die wet werd er al gewaarschuwd voor de risico's, maar desondanks heeft de overheid niet goed gemonitord. Al die jonge vrouwen die hun kind af moesten staan zijn niet beschermd door de Raad van de Kinderbescherming en Fiom, ondanks dat dat wel had moeten gebeuren. Sterker nog, deze instanties hebben de meeste moeders onwettige afstandsverklaringen laten ondertekenen”.

Abortus

In een interview met NRC legde Micha de Winter, die de onderzoekscommissie leidde, uit waarom hij en zijn collega's geen schuldigen aan konden wijzen. „De verantwoordelijkheid is verspreid geweest over meerdere personen en instanties: ouders, familie, lokale gemeenschap, huisartsen, geestelijken, maatschappelijk werkers, psychiaters. Bij elke vrouw liep dit complexe geheel van beïnvloeding weer anders.”

Wel zag hij een les voor de samenleving. „We moeten terughoudend zijn om onze ideeën over wat een goed leven is op te leggen aan anderen, als we die anderen zelf niet aan het woord laten.”

Maar volgens Barbalique Peters zijn de slachtoffers van de adoptiewet uit 1956 met deze les niet geholpen: „Moeders en afgestanen, wiens aangedaan onrecht van elke pagina van het rapport spat, verdienen een publiekelijk excuus van de makers van de adoptiewet met herstelmaatregelen, die de slachtoffers ondersteunen en hen helpen om het leed te dragen dat tot op de dag van vandaag voortduurt.”

Volgens Peters gaat het er daarbij niet alleen om dat fouten uit het verleden rechtgezet worden. Maar ook dat we herhaling van fouten voorkomen. „Er zitten heel veel elementen in deze geschiedenis waar je voor moet waken dat die terugkomen. De ontwikkelingen zijn wat dat betreft op dit moment niet rooskleurig”, zegt Barbalique Peters.

Peters verwijst daarbij naar de oploeiende discussie rondom abortus en het boek *The Handmaid's Tale*, een science-fiction verhaal over een totalitaire staat waarin vrouwen hun rechten zijn kwijtgeraakt en enkel nog dienen als dienstmaagden voor de voortplanting. Meerdere scholen in Amerika en Canada verboden dat boek.

Emma

Uiteindelijk was het Claires tweede dochter die haar aanmoedigde om naar het Fiom te stappen. Daar meldde ze zich voor een zoekactie. Al snel daarna lag er een brief bij Claire op de mat. Daaruit bleek dat Emma ook naar haar op zoek was. Al die jaren dacht ze dat haar dochter Sara heette, zoals zij

haar had genoemd bij de geboorte. Maar dat maakte nu niets meer uit. Gillend van blijdschap rende ze de tuin in. Niet alleen omdat ze haar kon ontmoeten, maar ook omdat ze nu wist dat het goed met haar ging.

Een paar dagen later, ergens in het voorjaar van 2024, liep ze bloednerveus bij het Fiom naar binnen. Maar het klikte meteen. Sindsdien lunchen Claire en Emma regelmatig samen. Soms denkt Claire wel eens aan alle leuke dingen die ze samen hadden kunnen doen als ze Emma twintig jaar eerder had ontmoet. Maar dat soort gedachtes drukt ze snel weg. Ze is vooral blij dat zij een van de gelukkigen is bij wie het contact in ieder geval iets van hersteld is.

Haar ouders heeft ze vergeven. Ze weet zeker dat zij dachten dat ze het goede voor haar deden. Bovendien was er dat ene moment, jaren later, toen haar vader en moeder al veel ouder waren. Tijdens een bezoek kreeg haar vader opeens de tranen in zijn ogen en zei: „Claire, met jou hebben we het niet altijd even goed gedaan, schat. En dat was niet onze bedoeling.”

** De namen van Claire, Emma en Sara zijn gefingeerd. Dat was een voorwaarde van Claire voor het delen van haar verhaal. Hun echte namen zijn bekend bij de redactie.*

Lees ook:

[Geadopteerden ontevreden over onderzoek: 'Commissie lijkt waarheid te verdraaien'](#)

Katholieke Kerk

Geschiedenis

LS